

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

T. VIII

GMINA I MIASTO SIANÓW

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”
URZĄD GMINY I MIASTA SIANÓW

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM VIII

GMINA I MIASTO SIANÓW

Redakcja:

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SIANÓW–SŁAWNO 2009

ABSTRACT: Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. VIII: *Gmina i Miasto Sianów* [History and Culture of the Sławno region, vol. VIII: Town Sianów and Community]. Fundacja „Dziedzictwo” Gmina i Miasto Sianów, Sianów–Sławno 2009. pp. 427, figs 126, colour plates 20. ISBN 978-83-61603-00-9. Polish text with German summaries.

These are studies of aspects of history and culture of the Sianów region [Pomerania, Poland]. These papers refer to archaeology and history of the region which is virtually unknown for most of Polish current citizens. It is hard to build a society without roots and without history. People who have lived here for over 50 years do not understand the cultural landscape which has been created and constructed for centuries. The aim of the collection of paper is to bring the history nearer. The knowledge about the past of the region will allow to understand the landscape and protect it as well as create a new social approach to the future. Some papers also refer to current projects which aim is to teach local history, use them for the development as well as build new identity with the respect to the past.

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2009
© Copyright by Authors

Na okładce: Bolesław Kurzawiński, *Sianów ulica Tylna*, 1954, papier, tusz, ołówek,
22,5 × 30 cm, własność Muzeum w Koszalinie, reprodukcja fotograficzna:
Ilona Łukjaniuk, Marta Adamczak

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Konferencję oraz publikację sfinansowano ze środków
Urzędu Gminy i Miasta w Sianowie

Redaktor: *Katarzyna Ceglarz*
Łamanie komputerowe: *Eugeniusz Strykowski*

Wydawca/Herausgeber:
Fundacja „Dziedzictwo”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2

ISBN: 978-83-61603-00-9

Druk/Druck: Wydawnictwo Feniks, 75-206 Koszalin, ul. Jana z Kolna 38B

Spis treści

JAN SROKA (Sławno), WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), <i>Granice kulturowe? O waloryzowaniu przeszłości</i>	7
RYSZARD WĄTROBA (Sianów), <i>Sianów i okolica dziś</i>	15
IGNACY SKRZYPEK (Koszalin), <i>Osadnictwo archeologiczne gminy Sianów</i>	21
JOANNA CHOJECKA (Koszalin), <i>Źródła archiwalne do dziejów gminy Sianów</i>	83
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Pruszcz Gdański), <i>Nazwy miejscowe Gminy i Miasta Sianów</i>	119
BARBARA POPIELAS-SZULTKA (Słupsk), <i>Posiadłości ziemskie klasztoru bukowskiego na ziemiach Sławińskiej i Darłowskiej</i>	167
SYLWIA WESOŁOWSKA (Szczecin), <i>Z dziejów szkolnictwa w Gminie i Mieście Sianów do 1945 roku</i>	177
WOJCIECH STYLSKI (Szczecin), <i>Z dziejów wsi Sierakowo</i>	209
EWA GWIAZDOWSKA (Szczecin), <i>Za górami, za lasami... fabryka. Gmina Sianów w dawnej kartografii i ikonografii</i>	217
MARIA WITEK, WALDEMAR WITEK (Szczecin), <i>Tradycyjne (ryglowe) budownictwo wiejskie w gminie Sianów</i>	269
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), <i>Flora parków podworskich gminy Sianów</i>	297
SIEGFRIED BARZ (Będzinko), <i>Okolice Sianowa w twórczości malarzy niemieckich okresu międzywojennego</i>	315
BERNARD KONARSKI (Koszalin), <i>Fabryka zapatek w Sianowie</i>	321
INGE WESTHÄUSLER (Meisenweg, Niemcy), <i>Eventin von März 1945 bis August 1946</i>	331
KAZIMIERA JANOWICZ (Sianów), <i>Nasze drogi do Sianowa</i>	337
RYSZARD WĄTROBA (Sianów), <i>Honorowi Obywatele Gminy i Miasta Sianowa</i>	351
ANDRZEJ DĘBOWSKI (Sianów), <i>Gmina Sianów na Szlaku Cysterskim</i>	371
ALEKSANDRA KOWALCZYK (Sianów), <i>Wioski tematyczne – kierunek rozwoju polskiej wsi po roku 1989</i>	381

HENRYK ROMANIK (Koszalin), <i>Kontynuacje literackie, duszpasterskie i społeczne doświadczenie artystyczne z albumem poetyckim „Koniec świata w Iwici- nie”</i>	389
Indeks osób	407
Indeks nazw geograficznych	417
Lista adresowa Autorów	425

Flora parków podworskich gminy Sianów

ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk)

Wstęp i uwagi metodyczne

Parki podworskie to parki, które zakładane były przy pałacach, dworach i rezydencjach zamożnych właścicieli ziemskich. Stanowiły one najczęściej kompozycyjno-przestrzenną nierozzerwalną całość, dlatego określane są jako założenia dworsko-parkowe. Ze względu na liczbę założeń dworsko-parkowych są one bardzo charakterystycznym elementem pomorskiego krajobrazu – stanowią swoiste enklawy, wyspy zieleni wysokiej, które łatwo można dostrzec w terenie i odróżnić od typowych, często monokulturowych zadrzewień leśnych. Po II wojnie światowej zarejestrowanych było w Polsce około 10 000 parków, z czego do początku lat 70. ubiegłego wieku zachowała się mniej niż połowa (4794). Obecnie najwięcej parków podworskich znajduje się w północnej Polsce (1565), z czego na Pomorzu Środkowym aż 811 (Wendlandt i in. 1992). Zakładano je w obrębie dworów należących do wielkich rodów niemieckich (Duncker 1857–1884; Neuschäffer 1994).

Praca przedstawia stan zachowania parków dworskich gminy Sianów objętych ochroną konserwatorską i założeń parkowych nieujętych w rejestrach zabytków. Parki te powstały na przełomie XIX/XX wieku i zasługują na uwagę nie tylko ze względu na dobrze zachowaną infrastrukturę i architekturę parkową, ale również na udział interesującej dendroflory i gatunków zielnych.

Badania nad florą roślin naczyniowych parków podworskich prowadziłem w latach 2007 i 2008. Poza szczegółowymi spisami florystycznymi mierzyłem obwody okazałych drzew na wysokości 130 cm

od ich podstawy (pierśnica). Nazewnictwo roślin naczyniowych zielnych podano za Mirkiem i in. (2002). Nomenklatura dendroflory, odmian i form botanicznych oraz mieszańców jest zgodna z dziełem Senety i Dolatowskiego (2002).

W charakterystyce parków za nazwami miejscowości podano numer ewidencyjny i datę wpisu do rejestru zabytków według rejestru Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie. Brak numerów oznacza, że obiekt nie jest w rejestrze zabytków. W nawiasach kursywą podano niemiecką nazwę miejscowości i nazwy fizjograficzne obowiązujące do 1945 roku (Kaemmerer 1988; Białecki 2001; 2002).

1. Charakterystyka parków

Kleszcze (*Kleist*) – (A 1102, 12.06.1980)

Od XIV wieku Kleszcze, Łazy (*Laase*), Osieki (*Wusseken*) i Rzepkowo (*Repkow*) wchodziły w skład rycerskiej własności lennej rodu von Bulgrin, uważanego za najstarszą szlachtę osiadłą na południowym brzegu jeziora Jamno (*Jamnunder See*) (Brüggemann 1784). W pierwszej połowie XVII wieku zaczęli wymierać mężczyźni przedstawiciele rodu. W 1724 roku zmarł Hans Urlich von Bulgrin, ostatni „pan lenny na Kleszczach, Osiekach i Rzepkowie” (Berghaus 1867). Po śmierci sędziego Johanna Pompluna (5 maja 1838 roku) jego żona Barbara sprzedała majątek 28 czerwca 1838 roku Johannowi Friedrichowi Ludewigowi Hildebrand. Za jego czasów (Johann Friedrich żył 83 lata i zmarł 31 marca 1869 roku) zbudowano w 1848 roku dwór (Hübner 1922).

Park o powierzchni 0,78 ha jest zniszczony. Nie zachowały się dawne ciągi komunikacyjne. Z pierwotnego drzewostanu pozostały: klony jawory *Acer pseudoplatanus*, buki pospolite *Fagus sylvatica*, graby pospolite *Carpinus betulus*, jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior* i podrost wiązu polnego *Ulmus minor*. Podszyt stanowią krzewy śnieguliczki białej *Symphoricarpos albus*, leszczyny pospolitej *Corylus avellana* i bzu czarnego *Sambucus nigra*. W południowo-wschodnim narożniku parku pozostały fragmenty żywopłotu grabowego. Na dawnej polanie parkowej stoi budynek hydroforni, przy którym rośnie dąb bezszypułkowy *Quercus petraea* o obwodzie 330 cm i grab pospolity (165 cm). Park przylega do zabudowań gospodarczych, od których oddziela go szpaler topól kanadyjskich *Populus canadensis*. Dwór został

zniszczony na początku lat 70. ubiegłego wieku. Wokół placu folwarcznego, na którym stał, rosną: pięć kasztanowców pospolitych *Aesculus hippocastanum*, kasztanowiec czerwony *Aesculus xcarnea* i buk pospolity o obwodzie 230 cm. W południowo-zachodniej części parku, przy dawnej stróżówce rośnie brzoza papierowa *Betula papyrifera* (o obwodzie 175 cm), gatunek amerykański rzadko sadzony w pomorskich parkach (Seneta 1987).

Osieki Koszalińskie I (*Wusseken*) – (A 1096, 6.06.1980)

W XIII wieku w skład dóbr osieckich wchodziły majątki w Rzepkowie, później również w Kleszczach, Łazy oraz duża część jeziora Jamno. Po śmierci Hansa Ulricha von Bulgrin król Fryderyk Wilhelm I nadał dobra osieckie generałowi brygady Jakobowi von Beschefer. Ponieważ generał nie miał męskich potomków, a jedynie dwie córki, aby utrzymać majątki w rękach rodziny, król zmienił posiadanie w „lenno po kądzieli”. W ten sposób von Beschefer uczynił dziedziczką dóbr osieckich swoją starszą córkę Johannę Charlotte. Została ona później żoną Wielkiego Kanclerza Prus Samuela von Cocceji. Po jego śmierci ponownie zajmowała się majątkiem. Zmarła w 1769 roku i mocą testamentu wsie przejęli jej dwaj synowie: Johann Friedrich Heinrich i Karl Friedrich Ernst von Cocceji, a po ich bezdzietnej śmierci trzeci syn – Carl Ludwig von Cocceji. Po śmierci Carla Ludwiga w 1808 roku dobra przechodziły z rąk do rąk. 28 września 1818 roku kupił je sędzia królewski z Koszalina – Johann Martin Pomplun. Po jego śmierci jego żona Barbara sprzedała majątek 28 czerwca 1838 roku radcy Johannowi Friedrichowi Ludewigowi Hildebrandowi. Po śmierci radcy dobra osieckie przejął jego syn Robert. 11 września 1896 roku prowadzenia majątków podjął się jego syn Carl Robert Hildebrand. Dziś zespół pałacowo-parkowy jest własnością prywatną.

Park zajmuje powierzchnię 11,52 ha. Otoczony jest od wschodu i południa polami Państwowego Ośrodka Hodowli Zarodowej w Skibinie, od północy zabudowaniami wsi, a od zachodu podmokłą łąką, która zarosła olszą czarną *Alnus glutinosa* oraz jesionem wyniosłym *Fraxinus excelsior* i oddziela go od jeziora Jamno. Został założony w XIX wieku w stylu ozdobnego parku krajobrazowego o cechach angielskich. Park składa się z dwóch części: pierwszej wokół polany, na której stoi dwór (Tabl. I: A) i drugiej – leśnej. Na szczególną uwagę zasługuje aleja lipowa będąca drogą dojazdową. Po prawej stronie alei znajdują się 32 okazy lipy drobnolistnej *Tilia cordata*, a po stronie lewej 31. Od

alei w głąb parku prowadzi droga dojazdowa, która kończy swój bieg na polanie. Przed frontem dworu rosną ozdobne krzewy, między innymi: tawuła von Houtte'a *Spiraea vanhouttei*, ligustr pospolity *Ligustrum vulgare* oraz liczne gatunki drzew, na przykład cyprysik groszkowy *Chamaecyparis pisifera* i świerk kłujący *Picea pungens*. Od strony południowej i zachodniej do dworu przylega duża polana widokowa porośnięta trawą. Na jej obrzeżu znajdują się nowo wybudowane parterowe pawilony mieszkalne, budynek gospodarczy oraz domki kempingowe.

W części leśnej parku drzewostan stanowią między innymi: dąb szypułkowy *Quercus robur*, buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i klon jawor *Acer pseudoplatanus*. W podszyciu najczęściej spotyka się śnieguliczkę białą, leszczynę pospolitą *Corylus avellana*, bez czarny *Sambucus nigra* i trzmielinę pospolitą *Euonymus europaea*.

Park utworzono we wcześniejszym kompleksie leśnym nad jeziorem Jamno. Sadzone były tylko drzewa obcego pochodzenia, głównie wokół polany. Z pierwszych nasadzeń pochodzą takie gatunki drzew, jak: kasztanowiec pospolity *Aesculus hippocastanum*, daglezie zielone *Pseudotsuga taxifolia* o obwodach 270 cm, 310 cm, 320 cm, platan klonolistny *Platanus × acerifolia* (470 cm), kasztan jadalny (340 cm), orzesznik pięciolistkowy *Carya ovata* (210 cm), miłorząb dwukłapowy *Ginkgo biloba* 180 cm) i klon srebrzysty *Acer saccharinum* (320 cm). Z późniejszych nasadzeń pochodzą między innymi: świerk sitkajski *Picea sitchensis*, dąb czerwony, cyprysik groszkowy, jodła szlachetna *Abies procera*.

W runie masowo rośnie marzanka wonna *Galium odoratum*, a na szczególną uwagę zasługuje liczna populacja czosnku niedźwiedziego *Allium ursinum* (Tabl. I: B). Ten ostatni jest gatunkiem górskim rzadko występującym na Pomorzu (Jasnowska 2002).

Osieki Koszalińskie II (*Wusseken*) – (A 1132, 11.10.1980)

Istniejące założenia dworskie we wsi Osieki II wchodzi w skład majątku ziemskiego należącego w przeszłości do majora Karla Hildebranda. Dwór w Osiekach II spełniał funkcję podrzędną w stosunku do reprezentacyjnej siedziby właściciela, położonej w tej samej miejscowości w dużym parku nad jeziorem Jamno (por. wyżej).

Park pochodzi z pierwszej połowy XIX wieku i ma powierzchnię 2,45 ha. Po II wojnie światowej folwark upaństwowiono. Obecnie jest on własnością prywatną. Jest to mały, skromny park krajobrazowy

z dużą polaną w części środkowej, otoczony grupą starych drzew. W części północnej usytuowany jest dwór (Tabl. II: A) zwrócony fasadą w stronę zachodnią, na drogę dojazdową i dziedziniec. Z dworu rozciąga się widok na polanę parkową, zadrzewienie parku i sąsiednie pola. Do parku prowadzi droga dojazdowa obsadzona na krótkim odcinku pojedynczymi kasztanowcami zwyczajnymi *Aesculus hippocastanum*, z których najokazalszy ma 290 cm obwodu. Dwór od strony budynków gospodarczych osłania 14 starych lip drobnolistnych *Tilia cordata* posadzonych w półkolu, które od południowego zachodu łączą się z grupą starych buków pospolitych *Fagus sylvatica*. Trzy z nich mają wymiary drzewa pomnikowego: 310 cm, 330 cm i 430 cm. Z przeciwnej strony dworu znajdują się dwa parterowe murowane budynki gospodarcze (kurniki) oraz murowany budynek warsztatu mechanicznego.

Od wschodu ogród otoczony jest wiekowymi dębami szypułkowymi *Quercus robur*, kasztanowcami zwyczajnymi i modrzewiem europejskim *Larix decidua*. Grupa tych drzew łączy się z kępą olszy czarnej *Alnus glutinosa*, zajmującej część południową parku. Olsza czarna rośnie na terenie mocno podmokłym, pokrytym gęszczem krzewów bzu czarnego *Sambucus nigra* i podrostu wierzby białej *Salix alba*. Znajdują się tu dwa małe bagna zarośnięte roślinnością zielną i krzewami. Przy granicy południowej parku, na małej łące, rośnie wiekowy dąb szypułkowy o obwodzie pnia 400 cm.

Ratajki (*Ratteick*) – (A 969, 4.04.1977)

Ratajki stanowiły lenno rodu von Rahmel, do którego należała również Kościernica (*Kösternitz*). 21 lutego 1748 roku Ewald Richard von Rahmel sprzedał połowę majątku majorowi Jürgenowi Lorenzowi von Kleist. Drugą połowę wraz z Kościernicą w 1662 roku przejęli von Belowowie. Potomek tej rodziny Claus von Below odsprzedał swoją część Tessenowi Christianowi von Kleist 28 sierpnia 1699 roku (Brüggemann 1784). W 1752 roku całe lenno znalazło się w rękach Hansa Joachima Gneomara von Kleist z Niemicy (*Nemitz*). W 1857 roku majątek von Kleistów kupił Eugon Andreas Ludendorff, właściciel Sierakowa B (*Zirchow B*). W latach 1890–1895 majątek rozparcelowano. Pozostałe po parcelacji dobra (212 ha) przejął Heinrich Thormeyer, który wydzierżawił je Hansowi Heinrichowi Zeidlerowi (Neumann 1989).

Park o powierzchni 1,52 ha ma kształt wydłużonego prostokąta i od północy przylega do niego Zakład Wylęgu Drobiu. W zachodniej części

parku pozostały ruiny dworu (Tabl. II: B), czyli najniższa kondygnacja z podjazdem. Do dworu prowadzi szpaler dwunastu klonów jaworów *Acer pseudoplatanus*, z których najokazalszy ma 315 cm obwodu. Południową granicę parku wyznacza szpaler dwunastu dębów szypułkowych *Quercus robur*, z których dwa mają 340 i 350 cm obwodu; inny, dwudziomkowy, rosnący w narożniku ruin dworu ma obwody pni 265 i 270 cm. Zasadniczy drzewostan stanowią: kasztanowce pospolite *Aesculus hippocastanum*, świerki pospolite *Picea abies*, klony pospolite *Acer platanoides*, dęby szypułkowe oraz lipy drobnolistne *Tilia cordata*, wśród których dwuprzewodnikowa ma obwód 515 cm. Podszyt stanowią: śnieguliczki białe *Symphoricarops albus*, jaśminowce wonne *Philadelphus coronarius* i bzy czarne *Sambucus nigra*. W runie występują: zawilec gajowy i żółty *Anemone nemorosa* i *A. ranunculoides*, fiołek wonny *Viola odorata*, kokorycz wątła *Corydalis intermedia* oraz gatunki chronione: śnieżyca wiosenna *Leucoium vernalis* i śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*. Od strony elewacji ogrodowej rosną: żywotnik olbrzymi *Thuja plicata* (180 cm), daglezja zielona *Pseudotsuga menziesii* (250 cm) i klon jawor o obwodzie 380 cm. Pod ich okapem rośnie porzeczka czerwona *Ribes spicatum*. Z dawnej alei świerkowej, która przecinała park wzdłuż osi N–S, zachowało się tylko jedno drzewo, a z grupy dwunastu świerków w południowo-wschodnim narożniku parku pozostało pięć drzew (Świnicka, Świnicki 1975).

Rzepakowo (Repkow)

Z punktu widzenia prawa kościelnego Rzepakowo stanowiło własność parafii w Osiekach i zawsze było składową kompleksu dóbr Osiek (*Wusseken*). W XIV wieku Rzepakowo należało do synów „Czarnego Bartusa” (*Bartus dictus Niger*), przodka wendyjskiego rodu o nazwisku von Bulgrin. Jeden z dokumentów z 1309 roku zawiera tekst dotyczący zatwierdzenia granic pomiędzy posiadłościami w Rzepakowie a sąsiednim Iwięcinem (*Eventin*), ustanowionych porozumieniem zawartym przez klasztor w Bukowie (*See Buckow*) i trzech synów „Czarnego Bartusa”: Andreasa, Paula i Matthausa von Bulgrin. Dokument ten potwierdza najstarsze związki rodu z majątkiem w Rzepakowie (Rypniewska 2003). Po wygaśnięciu rodu von Bulgrin Rzepakowo wraz z okolicznymi miejscowościami przeszło w posiadanie generała brygady Jakoba von Beschefera, które otrzymał od króla Friedricha Wilhelma I. Za wyjątkowe zasługi i męstwo w służbie królestwa Prus podniesiono go w roku 1705 do tytułu szlacheckiego i oprócz majątków

osieckich nadano mu także dobra w Marchii (*Mark*) oraz pałac w Berlinie. Na mocy testamentu w 1730 roku jego córka Johanna Charlotta odziedziczyła lenno osieckie wraz z Rzepkowem. Wkrótce została małżonką Wielkiego Kanclerza Prus Samuela von Cocceji, który po ślubie w 1733 roku wykupił część dóbr Rzepkowa pozostających w rękach Heydebrecków, a w 1734 roku inną część Rzepkowa zarządzaną przez rodzinę Zarth (Müller 2000). Po śmierci Kanclerza w 1755 roku majątkami opiekowała się jego żona. Johanna Charlotta zmarła w 1769 roku i mocą wcześniej sporządzonego testamentu majątek przejęli jej dwaj starsi synowie, a po ich bezdzietnej śmierci – Carl Ludwig. Pierwszy z synów Johann Friedrich Heinrich objął Osieki i Łazy, drugi odziedziczył Rzepkovo, Kleszcze i młyn w Skibnie, natomiast trzeci – Carl Ludwig przejął Osieki, Łazy oraz połowę Kleszczy i Rzepkowa. W 1808 roku po śmierci Carla Ludwiga majątki przechodziły z rąk do rąk. Dopiero w 1818 roku sędzia królewski z Koszalina Johann Martin Pomplun nabył majątki za 80 000 talarów (Hildebrand 1938). Po śmierci sędziego Pompluna (5 maja 1838 roku) jego żona Barbara sprzedała majątek 28 czerwca 1838 roku radcy Johannowi Friedrichowi Ludewigowi Hildebrandowi. Za czasów Johanna Friedricha zbudowano dwa dwory – w Kleszczach w 1848 roku i Rzepkowie na przełomie lat 1857 i 1858. Do końca II wojny światowej majątkiem osieckim zarządzali potomkowie rodu Hildebrand – Carl Hildebrand i jego synowie: Robert – Osiekami, Peter – Rzepkowem i Karl – Kleszczami.

Ten niewielki park (0,29 ha) o kształcie wydłużonego prostokąta na osi SW–NE powstał w drugiej połowie XIX wieku. Jest położony po zachodniej stronie drogi prowadzącej do Suchej Koszalińskiej. Wzdłuż tej drogi posadzono szpaler złożony z siedmiu lip drobnolistnych *Tilia cordata* i czterech brzoź brodawkowatych *Betula pendula*, z których najokazalsza ma 170 cm obwodu. Na polanie parkowej od strony drogi rosną: jesion wyniosły odmiany zwisającej *Fraxinus excelsior* 'Pendula', lipa drobnolistna o obwodzie 360 cm, kasztanowiec czerwony *Aesculus xcarnea* (180 cm) i robinia biała *Robinia pseudoacacia*. W warstwie krzewów występują tutaj śnieguliczka biała *Symphoricarpos albus* i róża dzika *Rosa canina*.

We wschodniej części parku, za ruinami dworu (Tabl. III: A) rośnie kasztanowiec pospolity *Aesculus hippocastanum* o obwodzie 320 cm. Pod jego okapem zanotowano duży płat rdestowca sachalińskiego *Reynoutria sachalinensis*. Podszyt stanowią krzewy jaśminowca wonnego *Philadelphus coronarius* i bzu czarnego *Sambucus nigra*.

Park wraz z dworem stanowią najstarszą część zespołu folwarcznego. Nieco późniejsza jest zabudowa głównego dziedzińca podwórza gospodarczego, która przetrwała do naszych czasów w stanie niemal nienaruszonym: stodoła, obora i magazyn zbożowy. Obiekty te zbudował architekt Franz Rämisch z Koszalina (Orłowski, Ląkocy 1997).

Sierakowo Sławieńskie A (*Zirchow A*)

W księgach metrykalnych parafii Krąg (*Krangen*) z 1590 roku wpisano wieś jako własność rodziny von Podewils. W 1692 roku została ona sprzedana. Kolejnymi właścicielami byli: von Glasenapp (do 1769 roku), von Zastrow (do 1790 roku) i von Stempel (do 1839 roku). Po podziale gruntów gminnych dobra sierakowskie kupiła rodzina Dame-row, którymi zarządzała do 1895 roku. Między 1905 i 1910 rokiem majątek odziedziczył Detlef von Schlieffen z Sulechówka (*Klein Soltikow*). Na przełomie lat 1926 i 1927, po śmierci ostatniego właściciela, majątek rozparcelowano (Hoevel 1989).

Z dawnego założenia dworsko-parkowego zachował się murowany dwór (ryc. 1), obora dworska i niewielki park (0,9 ha). Park przylega do dworu od strony zachodniej i okala go aleja grabowa w kształcie litery „U” złożona ze 116 drzew. W narożnikach tej alei rosną świerki pospolite *Picea abies* o obwodach 310 i 290 cm. W runie alei roślinie:

Ryc. 1. Dwór w Sierakowie Sławieńskim. Fot. Z. Sobisz

TABLICA I

A. Dwór w Osiekach I. Fot. Z. Sobisz

B. Czosnek niedźwiedzi w parku w Osiekach I. Fot. Z. Sobisz

TABLICA II

A. Dwór w Osiekach II. Fot. Z. Sobisz

B. Ruiny dworu w Ratajkach. Fot. Z. Sobisz

ziarnopłon wiosenny *Ficaria verna*, zawilec żółty *Anemone ranunculoides* i kokoryczka wielokwiatowa *Polygonatum multiflorum*. W drzewostanie dominują klony pospolite *Acer platanoides* i jabłonie domowe *Malus domestica*, stanowiące pozostałości po dawnym sadzie. Przy dworze rośnie grupa pięciu świerków pospolitych, z których najokazalszy ma 325 cm obwodu. Na obrzeżach parku w podszycie występują krzewy: śliwy tarniny *Prunus spinosa*, bez czarny *Sambucus nigra* i pigwowiec japoński *Chaenomeles japonica*. Warstwę runa stanowi konwalia majowa *Convallaria majalis* i fiołek wonny *Viola odorata*. W północnym narożniku obory dworskiej rośnie pomnikowa lipa drobniolistna *Tilia cordata* o obwodzie 495 cm. Na placu folwarcznym rośnie szczywół plamisty *Conium maculatum*, roślina silnie trująca (zawiera alkaloid koniinę porażający zakończenia nerwów ruchowych i czuciowych). Jej właściwości trujące znane były już w starożytności – bywała narzędziem morderstw (Nowiński 1993).

Sierakówko (*Zirchow B*)

Folwark B leży 3 km na południe od majątku w Sierakowie Sławieńskim. W dokumentach z 1830 roku ujęty był jako folwark z młynem (ryc. 2) w Sowieńskim Młynie (*Zowensche Mühle*). Pierwszym właścicielem folwarku w 1867 roku był August Wilhelm Köppen. W 1871 roku Max Glagau otrzymał od swojego ojca majątek w Sownie (*Alt Zowen*) i folwark B był częścią dóbr sowieńskich. Inwentaryzacja z 1 grudnia 1971 roku wykazała, że w folwarku B były trzy domy zamieszkałe przez 18 osób. W latach 1884–1893 dobra folwarczne należały do Ludendorffa, właściciela Ratajek, deputowanego powiatowego ze Sławna (*Schlawe*). W 1905 roku właścicielem był Wilhelm Sietz. Po nim w 1908 roku folwark odziedziczył Rudolf Walter Leo Richard Hermann von Gottberg. On zbudował dwór o konstrukcji ryglowej na kamiennej podmurówce. Na przełomie lat 1911 i 1912 folwark należał do Curta Glagau, kuzyna von Gottberga. W 1920 roku spłonął dwór i część zabudowań folwarcznych. Kolejnymi właścicielami byli: Ellen Ermekeil (siostra Curta Glagau w latach 1921 i 1922), generał dywizji Heribert Adolf Karl Arthur von Larisch (w 1928 roku) i Ewald Schwarz (w latach 1929–1936). W 1934 roku wielki pożar zniszczył oborę, stodołę i szopę z narzędziami gospodarskimi. Ostatnim właścicielem w latach 1936–1945 był Gustav Lodemann (Hoewel 1981).

Park krajobrazowy (1,12 ha) powstał na początku XX wieku jako otoczenie budowanego dworu. Dwór został całkowicie rozebrany w po-

Ryc. 2. Młyn w Sowieńskim Młynie. Fot. Z. Sobisz

łowie lat 60. ubiegłego wieku (informacja ustna Państwa Mirosławy i Józefa Szyłman z Sowieńskiego Młyna, maj 2008). Przy ruinach dworu rośnie 12-odziomkowa lipa drobnolistna *Tilia cordata* (ryc. 3). W drzewostanie parkowym dominują drzewa iglaste: sosna pospolita *Pinus sylvestris*, świerk pospolity *Picea abies* i modrzew europejski *Larix decidua*. Wnętrze parkowe jest zarośnięte podrostem drzew liściastych: klonu jaworu *Acer pseudoplatanus*, brzozy brodawkowatej *Betula pendula* i lipy drobnolistnej. Warstwę krzewów stanowi: zarówno miotłasty *Sarothamnus scoparius*, śnieguliczka biała *Symphoricarpos albus* i róża dzika *Rosa canina*.

Pod dębami szypułkowymi *Quercus robur* o obwodach 240 i 260 cm rośnie masowo gwiazdnica wielkokwiatowa *Stellaria holostea* i fiołek wonny *Viola odorata*. Nieopodal dębów rosną dwuprzewodnikowa lipa drobnolistna o obwodzie 230 cm i dagleżja zielona *Pseudotsuga menziesii* (210 cm). Północną granicę parku stanowi brukowana droga prowadząca do czworaków dworskich, które jako jedyne z zabudowań folwarcznych zachowały się po ostatniej wojnie. 30 marca 2008 roku smutny los doświadczył budynek czworaków. Pożar strawił strych domu i budynek w takim stanie nie nadaje się do zamieszkania (informacja ustna mieszkańców dawnych czworaków, maj 2008). Po lewej stronie tej brukowanej drogi rośnie szpaler jedenastu świerków pospolitych, z których najokazalszy ma 185 cm obwodu.

Ryc. 3. Dwunastoodziomkowa lipa drobnolistna w parku w Sowieńskim Młynie.
Fot. Z. Sobisz

Skibno (*Schübben*) – (A 1024, 8.06.1978)

Do XVIII wieku Skibno było własnością rodu von Heydebreck. W 1628 roku wsie Sucha i Skibno należały do Berndta von Heydebreck, a w 1665 roku właścicielami byli bracia von Heydebreck: Berndt, Thomas, Jochim i Jacob. 7 lipca 1741 roku obie wsie kupił Philip Wilhelm von Grumbkow, który 16 marca 1763 roku sprzedał majątek Christianowi Albrechtowi von Hirsch. Jego córka Philippine von Hirsch (jedyna dziedziczka) wyszła za mąż za Hansa Joachima Gneomara von Kleist z Niemicy 21 września 1764 roku. W 1856 roku Skibno kupił Franz Michael Prebendow von Przebendowski (Sobisz, Truchan 2005). W 1928 roku Fritz Bucholz kupił obie wsie, stając się tym samym ich ostatnim właścicielem. Po II wojnie światowej majątek przeszedł na własność Skarbu Państwa. Obecnie dwór jest własnością prywatną.

Park w Skibnie położony jest w południowo-wschodniej części wsi. Jest to park krajobrazowy o powierzchni 2,7 ha założony w XIX wieku, o cechach ogrodu angielskiego z centralnie usytuowanym dworem, ogrodem warzywno-owocowym i zabudowaniami folwarcznymi. Osnowę parku stanowi wyremontowany dwór (Tabl. III: B), zwrócony frontem na północ i oddzielony od podwórza szpalerem drzew i dwoma dużymi klombami z krzewami śnieguliczki białej *Symphoricarops albus* i różanecznika katawbijskiego *Rhododendron × catawbiense*. Pisali o tym również Kownas i Sienicka (1965).

Na zadbanym dziedzińcu przed dworem rosną dąb szypułkowy i lipa drobnolistna. Wejście na teren parku prowadzi od strony zachodniej, a aleja dojazdowa obsadzona jest szpalerem jesionów wyniosłych *Fraxinus excelsior*. Przy murze odgraniczającym założenie parkowe od zabudowań gospodarczych rosną dwa jesiony wyniosłe, trzyprzewodnikowe o obwodach pni 310 cm i 450 cm oraz kasztanowce pospolite. W drzewostanie parkowym występują: buki pospolite *Fagus sylvatica*, kasztanowce pospolite, lipy drobnoliste, klony pospolite *Acer platanoides* i dęby szypułkowe. Między nimi w grupach rosną świerki pospolite *Picea abies*. Na skraju polany od strony elewacji ogrodowej uwagę zwracają trzy lipy drobnolistne, z których dwie są czteroprzewodnikowe o obwodach 365 i 555 cm i jedna trzyprzewodnikowa o obwodzie 380 cm. Obok nich rosną: dwie daglezie zielone *Pseudotsuga menziesii*, dąb czerwony *Quercus rubra* i żywotnik zachodni *Thuja occidentalis*. W narożniku zachodnim dworu rosną dwa dęby szypułkowe. Podszyt stanowi podrost drzew parkowych oraz: bez czarny *Sambucus nigra*, leszczyna pospolita *Corylus avellana*, jaśminowiec wonny *Philadelphus coronarius*, berberys pospolity *Berberis vulgaris* i lilak pospolity *Syringa vulgaris*. W runie masowo występuje bluszcz pospolity *Hedera helix*.

Sowno (Alt Zowen) – (A 970, 4.04.1977)

Sowno do 1628 roku było lennem rodu von Rahmel. Od 1691 roku majątkiem zarządzali bracia Joachim i Peter Glasenapp, a w 1712 roku Bartel von Walter. Potem kolejnymi właścicielami byli: kapitan Lorenz Wedig von Froreich (od 1753 roku), jego syn Ludwig Heinrich von Froreich (od 1772 roku) i Carl Heinrich von Zastrow (od 1804 roku). Od tego ostatniego majątek kupił Anton Johann Bernhard von Bonin, który sprzedał go później niejakiemu von Arnimowi. W 1861 roku dobra sowieńskie odkupił Otto Bernhard Glagau, a w 1869 roku

jego syn Max Glagau oddał dobra swojemu zięciowi Alfredowi Krüger, który z kolei sprzedał je Otto Neumannowi. W 1910 roku połowę majątku objęła córka Otto – Charlotte Somborn i jej syn Reinhold. W 1912 roku Ortwin Somborn odkupił od szwagra Reinholda drugą część majątku. Do końca II wojny światowej dobrami zarządzali Sombornowie. Od 1 lipca 1943 roku majątek dzierżawił Eberhard Schmitsdorff, zięć Sombornów (Schmitsdorff 1989).

Do niewielkiego parku (0,98 ha) prowadzi aleja (Tabl. IV: A) złożona z 28 kasztanowców pospolitych *Aesculus hippocastanum*, z których najokazalsze mają obwody 265 i 280 cm. Przy zakładaniu parku wykorzystano naturalne warunki terenowe, między innymi ciek wodny i jar zbocza morenowego. U podnóża skarpy morenowej znajdowało się rozlewisko – sztucznie utworzony staw i młyn wodny, z którego dzisiaj zostały tylko ruiny (Szalewska i in. 1975). Od strony wjazdu, po prawej stronie od alei, na wysokości drewnianej wiaty rosną dwie brzozy brodawkowate *Betula pendula* o obwodach 110 i 115 cm. Wjazd do dworu stanowi rozległy plac gospodarczy ze stajniami i spichlerzem. Na dziedzińcu przed fasadą dworu (Tabl. IV: B) zachował się gazon z głógami pośrednimi odm. pełnokwiatowej różowej *Crataegus × media* 'Rubra Plena' i lilakami pospolitymi *Syringa vulgaris*. Naprzeciw spichlerza rośnie pomnikowy kasztanowiec pospolity *Aesculus hippocastanum* o obwodzie 310 cm. Na wysokości gazonu uwagę zwraca altana złożona z 26 buków pospolitych *Fagus sylvatica* o obwodach od 135 do 170 cm. Naprzeciw spichlerza rośnie pomnikowy kasztanowiec pospolity *Aesculus hippocastanum* o obwodzie 310 cm. Nieopodal znajdują się dwie daglezie zielone *Pseudotsuga menziesii* o obwodach 210 i 215 cm. W części północnej założenia w pobliżu ujęcia wody rosną: dąb szypułkowy *Quercus robur* o obwodzie 410 cm, buk pospolity odm. czerwonołistna *Fagus sylvatica* 'Purpurea' (405 cm) i jodła pospolita *Abies alba* (315 cm). Pod ich okapem rośnie bez czarna *Sambucus nigra* i głóg jednoszyjkowy *Crataegus monogyna*.

Sucha Koszalińska (Zuchen) – (A 11, 22.08.1953)

Od 1565 roku Sucha była lennem braci Heydebreck – Berndta, Tomasa, Jochima i Jacoba. 7 lipca 1741 roku Suchą i Skibno kupił Philip Otto von Grumbkow. Po jego śmierci, 11 listopada 1752 roku, majątek odziedziczył jego syn Philip Wilhelm von Grumbkow, który 16 marca 1763 roku sprzedał go Christianowi Albrechtowi von Hirsch.

W 1784 roku dobra odziedziczyła wdowa po nim – Charlotte Eleonora z domu Heydebreck. W 1804 roku majątek Suchej i Skibna dostał się w ręce Gneomara von Kleist, a w 1840 roku Kieslera, od którego w 1857 roku kupił je Herman Munkel (Berghaus 1867). Ostatnim właścicielem w 1928 roku był Fritz Bucholz.

Park mający powierzchnię 3,2 ha został założony przez rodzinę von Heydebreck w końcu XVIII wieku jako jednoosiowy ogród francuski (Hinz 1992). Pałac wzniesiony został w północnej części parku na niewielkim wzniesieniu i otoczony fosą (ryc. 4). Od drogi Skibno–Łazy do pałacu prowadziła aleja od wzgórza kościelnego przez groblę na fosie do reprezentacyjnego podjazdu przed elewacją południową. W okresie późniejszym południowy odcinek fosy przy elewacji ogrodowej pałacu został zasypany. W 1937 roku pałac prze-

Ryc. 4. Fosa w parku w Suchej Koszalińskiej. Fot. Z. Sobisz

budowano – rozebrano oficyny o konstrukcji ryglowej przyległe do południowej ściany pałacu (Engel 1977). Bezpośrednio po II wojnie światowej majątek przeszedł na własność Skarbu Państwa. Do 1954 roku pałac był jeszcze częściowo użytkowany (Nadolski, Bartłomiejska 1959). W 1976 roku runął dach i w 1977 roku dwór rozebrano. Park pozbawiony opieki był stopniowo niszczone.

Obecnie w centrum parku znajduje się parterowy dom mieszkalny zbudowany w 1954 roku, w części południowej zaś duża łąka-polana, na obrzeżach której rosną: dęby szypułkowe *Quercus robur*, kasztanowce pospolite *Aesculus hippocastanum*, klony pospolite *Acer platanoides*, buki pospolite *Fagus sylvatica* i jesiony wyniosłe *Fraxinus excelsior*. Wzdłuż fosy rosną okazałe dęby szypułkowe *Quercus robur* o obwodach pni (w cm): 305, 365, 375, 410, 415 i 440. W części

Ryc. 5. Pomnikowy dąb szypułkowy o obwodzie 510 cm w parku w Suchej Koszalińskiej. Fot. Z. Sobisz

wschodniej polany rosną dwie lipy drobnolistne *Tilia cordata*: trzyprzewodnikowa o obwodzie pnia 445 cm i dwuprzewodnikowa o obwodzie 330 cm oraz buk pospolity dwuprzewodnikowy o wspólnej podstawie (jeden przewodnik ma 360 cm, drugi 325 cm) i wiąz szypułkowy *Ulmus laevis*. Po prawej stronie szosy w kierunku Łaz (*Laase*), na wysokiej skarpie znajdują się cztery dęby szypułkowe o obwodach (w cm): 480, 490, 495 i 510 (ryc. 5). Przy ruinach dawnej lodowni, wzdłuż drogi do pól rośnie szpaler kasztanowców pospolitych o obwodach pni (w cm): 320, 380 i 420. Na końcu szpaleru *Malus sylvestris*. W runie masowo występuje bluszcz pospolity *Hedera helix*.

Bibliografia

- BIAŁECKI T. 2001. *Słownik nazw fizjograficznych Pomorza Zachodniego*, Szczecin: Wyd. Nauk. Uniwersytetu Szczecińskiego.
- BIAŁECKI T. (red.) 2002. *Słownik współczesnych nazw geograficznych Pomorza Zachodniego z nazwami przejściowymi z lat 1945–1948*, Szczecin: Książnica Pomorska, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Szczecińskiego, Archiwum Państwowe w Szczecinie.
- BERGHAUS H. 1867. *Landbuch des Herzogthums Pommern und des Fürstenthums Rügen. Schilderung der Zustände dieser Lande in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, Th. III, Bd. 1, Berlin: Dietze.
- BRÜGGEMANN L.W. (red.) 1784. *Ausführliche Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes des Königl. Preussischen Herzogthums Vor- und Hinter- Pommern*, Th. 2, Bd. 2, Stettin: H.G. Effenbart, Königl Buchdrucker.
- DUNCKER A. 1857–1884. *Die Ländlichen Wohnsitze, Schlösser und Residenzen der Ritterschaftlichen Grundbesitzer in der preussischen Monarchie nebst den Königlichen Familien-, Haus-, Fideicommiss- und schatull-Gütern in Naturgetreuen, Künstlerisch Ausgeführten, farbigen darstellungen nebst begleitendem Text*, Berlin.
- ENGEL G. 1977. *Ewidencja parku w Suchej Koszalińskiej, gmina Sianów*, Szczecin: Pracownie Konserwacji Zabytków w Szczecinie, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Koszalinie [maszynopis].
- HILDEBRAND L. 1938. *Land und Sippe. Eine ortsgeschichtliche und genealogische Betrachtung für die Familie Hildebrand zum Hundertjährigen Besitz der Güter Wusseken, Repkow und Kleist*, Köslin: G. Hendeß G.m.b.H.
- HINZ J. 1992. *Pommern-Wegweiser durch ein unvergessenes Land*, Würzburg: Kraft.
- HOEVEL R. 1981. *Kirchspiel Krangen, Kreis Schlawe in Pommern*, Münster: Truso-Verlag.
- HOEVEL R. 1989. Zirchow, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, Bd. II, (red.) M. Vollack. Husum: Die Städte und Landgemeinden von Manfred Vollack, 1299–1301.

TABLICA III

A. Ruiny dworu w Rzepkowie. Fot. Z. Sobisz

B. Dwór w Skibnie. Fot. Z. Sobisz

TABLICA IV

A. Aleja kasztanowców pospolitych w parku w Sownie. Fot. Z. Sobisz

B. Przebudowany dwór w Sownie. Fot. Z. Sobisz

- HÜBNER W. 1922. Grundbesitz Köslins in Wusseken, *Unsere Heimat* **2**: 3.
- JASNOWSKA J. 2002. Świat roślin, [w:] *Przyroda Pomorza Zachodniego*, (red.) M. Kaczanowska. Szczecin: Oficyna In Plus, 106–163.
- KAEMMERER M. 1988. *Ortsnamenverzeichnis der Ortschaften jenseits von Oder und Neiße*, Leer: Verlag Gerhard Rautenberg.
- KOWNAS S., SIENICKA A. 1965. Parki, zabytkowe drzewa i rezerwaty województwa koszalińskiego, *Societas Scientiarum Stetinensis* **27**: 100–117.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A., ZAJĄC M. 2002. Vascular Plants and Pteridophytes of Poland. A Checklist, *Biodiversity of Poland* **1**: 9–442.
- MÜLLER B. 2000. Großkanzler Samuel von Coccei in Wusseken, *Pommersche Zeitung* **33**: 7.
- NADOLSKI L., BARTŁOMIEJSKA H. 1959. *Pałac w Suchej – inwentaryzacja*, Szczecin: Pracownie Konserwacji Zabytków w Szczecinie, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Koszalinie [maszynopis].
- NEUMANN R. 1989. Ratteick, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, Bd. II, (red.) M. Vollack. Husum: Die Städte und Landgemeinden von Manfred Vollack, 1108–1112.
- NEUSCHÄFFER H. 1994. *Schlösser und Herrenhäuser in Hinterpommern*, Leer: Kommissionverlag Gerhard Rautenberg.
- NOWIŃSKI M. 1993. Szczwól plamisty, [w:] *Słownik botaniczny*, (red.) A. i J. Szwejkowscy. Warszawa: Wiedza Powszechna, 621.
- ORŁOWSKI J., ŁĄKOCY K. 1997. *Zespół folwarczny Rzepkowo. Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa*, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie, Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie [maszynopis].
- RYPNIEWSKA K. 2003. Z historii przedwojennej posiadłości w Osiekach, [w:] *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. II, (red.) W. Rączkowski, J. Sroka. Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”, Sławieński Dom Kultury, 65–81.
- SCHMITSDORFF E. 1989. Alt Zowen, [w:] *Der Kreis Schlawe. Ein pommersches Heimatbuch*, Bd. II, (red.) M. Vollack. Husum: Die Städte und Landgemeinden von Manfred Vollack, 831–834.
- SENETA W. 1987. *Dendrologia*, t. 1, Warszawa: PWN.
- SENETA W., DOLATOWSKI J. 2002. *Dendrologia*, Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.
- SOBISZ Z., TRUCHAN M. 1995. *Zabytkowe parki podworskie Pomorza Środkowego*, Słupsk: Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie.
- SZALEWSKA E., MAJEWSKA E., UCIECHOWSKI T., SZWENK E. 1975. *Ewidencja parku w Kwasowie, gmina Sławno*, Koszalin: Towarzystwo Urbanistów Polskich [maszynopis].
- ŚWINICKA H., ŚWINICKI A. 1975. *Ewidencja parku w Ratajkach*, Koszalin: Towarzystwo Urbanistów Polskich [maszynopis].
- WENDLANDT J., ANDRUSZKIEWICZ K., SZELAĞOWSKA T. 1992. Województwo koszalińskie. Województwo słupskie, [w:] *Parki i ogrody zabytkowe w Polsce*, A. Michałowski (red.), *Studia i Materiały*, Ser. Ogrody **1(7)**: 267–273.
- ŻUKOWSKI W., JACKOWIAK B. 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce, [w:] *Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski*, (red.) W. Żukowski, B. Jackowiak. Poznań: Prace Zakładu Taksonomii Roślin UAM, 9–96.

Die Pflanzenwelt der herrschaftlichen Parks in der Gemeinde Zanow

---

Zusammenfassung

In den Jahren 2007 und 2008 wurden in der Gemeinde 10 herrschaftliche Parks klassifiziert, davon 7 unter Denkmalschutz gestellt: Kleist, Wuseken II, Ratteick, Schübben, Alt Zowen, Zuchen. Die Parks in Repkow, Zirchow und Klein Zirchow befinden sich in konservatorischer Evidenz. Es wurden zahlreiche wertvolle Gattungen von Bäumen und Sträuchern notiert, auch gut erhaltene Alleen, Spaliere, Hecken und Baumgruppen. Viele dieser Prachtexemplare erzielen bis über 4m Umfang, wie z.B. die kleinblättrige Linde *Tilia cordata* 555 cm in Schübben und Ratteick, Stieleichen *Quercus robur* (480, 490, 495, 510 cm) in Zuchen, die gemeine rotblättrige Buche *Fagus sylvatica Purpurea* (405 cm) in Alt Zowen. Es treten auch auf: Grüne Daglesien *Peudotsuga taxifolia* (270, 310, 320 cm), ahornähnliche Platane *Platanus acerifolia* (470 cm), Esskastanien (340 cm), fünfblättrige Nussbäume *Carya ovata* (210 cm), Weißfruchtbaum *Ginkgo biloba* (180 cm), Silberahorn *Acer saccharinum* (320 cm), Sehr selten tritt der Bärenknoblauch *Allium ursinum* (Wuseken) auf; pfeilblättrige Gänsefuß *Chenopodium bonus-henricus* in Alt Zowen; Lerchensporn *Corydalis intermedia* im Ratteicker Park, Die herrschaftlichen Parks in der Gemeinde Sianów sind teilweise devastiert, sind jedoch wertvolle Naturobjekte, die besondere Aufmerksamkeit verdienen.